DISTANCE LEARNING TECHNOLOGY IN TATAR LANGUAGE TEACHING

Kadriya Sungatova Fatkhullova,
Kazan Federal University,
18 Kremlevskaya Str., Kazan, 420008, Russia,
kadria.kgu@mail.ru.

The paper provides information about methodological features of Tatar language distance learning, and reviews the context, aims and objectives of the course. It also throws light upon the structure of distance learning courses of the Tatar language, and their methods and types of exercises, and highlights the influence of the course on interpersonal and intercultural communication. In modern conditions, distance-learning courses and their methods of teaching are of great interest due to the opportunity for using graphics, text, video, animation and sound effects. The program of distance learning courses involves self-mastering vocabulary and grammar, and practising the skills of listening, reading and writing. It views speech training and writing as a holistic methodical system. Members of this online school participate in real-life conversational classes, meet people living in different parts of the world, communicate with each other and share their opinions. As a result, communicative competence is formed.

Key words: linguistic methodology, Tatar language, way of communication, distance learning, online school, communicative competence, kinds of speech activity, level test.

Today, language learning has become an issue of intercultural and interpersonal communication methodology, as nations live in close spiritual and cultural connection and understanding. They consider the world as a holistic scientific and economic complex. Many international forums and symposiums, scientific practical conferences and meetings are held in different states every year. They solve various problems in the age of globalization and intercultural communication. Sociologists say that multilingualism converts to a social and cultural phenomenon because 75% of people in the world speak two or more languages. Generally, a person, who knows several languages, has high professional possibilities, possesses deeper intellectual wealth and the ability to link cultures. Therefore, the countries with the best educational systems tend to improve the results of language teaching and use informational and communicational technologies as an important issue. To decide these questions successfully, it is necessary to change and develop the context of educational programs along with teaching and analytical methods. The day-to-day improvement of traditional teaching methods and such innovative forms as educational distance courses draw our attention. Nowadays, Internet technologies are one of the popular methods in language learning and teaching owing to their intensive promotion of the educational process and their improvement of the quality of courses.

According to the Republic of Tatarstan Constitution and the Law “About languages of nations of the Republic of Tatarstan” (1992), the Russian and Tatar languages are both state languages in the Republic of Tatarstan. In multinational Tatarstan, knowledge of both languages gives an opportunity for intercultural contacts and peaceful living of different peoples. The development of language policy and the importance of the Tatar language in everyday life influence the level of teaching the language. What is really significant under these circumstances is the use of the most effective methods and informational communicative technologies for teaching the Tatar language due to communicational aims. As one of the developed regions of the Russian Federation, the Republic of Tatarstan realizes different innovative projects and organizes various international events. The Republic is a role-model in various directions for many other regions. Innovative projects affect many aspects of our life, including the educational system.

A lot of work has been done for evolving the Tatar language as a state language. For example, the models of the Tatar language teaching programs have been compiled, based on the standards of Federal state education; the Tatar language and books for secondary schools have been renewed; the system of checking pupil’s knowledge has been updated according to international standards; electronic books have been compiled; textbooks and dictionaries in Tatar have been published for institutions of higher education, etc. It is worth men-

tioning that various republic and international contests are being organized, and different creative competitions for pupils and scientific events are being arranged.

Moreover, the Republic of Tatarstan provides other regions' schools with the necessary textbooks and books in methods of teaching for studying the Tatar language and literature, helps teachers of the Tatar language and literature to raise their professional qualifications, and creates conditions for Tatar people, who live abroad, to develop skills for communication in the mother tongue. To sum up, we can say that successful and also missing areas of teaching the Tatar language are always under the spotlight, and being checked and estimated by government structures and civil society organizations. In such conditions it is necessary to improve the teaching of the Tatar language as a communicative method, speak honestly about problems on this issue, share ideas and experience, propose effective methodical manners and use them in practice. Consequently, Tatar linguistics and teaching, having a big and rich history, will be developed and improved in the near future.

Today the most important requirement is to widely share informational and communicational technologies with educational organizations so that they will prove the validity of the work. The purposes of research are to highlight the problems of distance learning technologies' usage for Tatar language teaching and to reveal the main content and opportunities of the online school "ANA TELE" ("Mother Tongue") [2]. Realized by the Ministry of Education and Science of the Republic of Tatarstan and EF company (one of the world-famous companies on English language teaching) this project is undoubtedly based on modern Tatar language teaching methods and therefore representatives of different nationalities from different countries can learn the Tatar language even though they are far away. The online school "ANA TELE" is set on EF company's platform and based on the well-known advanced methodical system of the Tatar language. The core component of this course is a great number of teaching methods and different kinds of activities, and close communication. The main purposes of this school are to teach the Tatar language intensively as a communicational tool together with developing the communication capacities of students. As a result of learning Tatar, every language learner will gain mutual understanding and collaboration skills in everyday life in a multi-ethnic society. Alongside the development of language learners' communication skills, the online school helps to deepen their awareness of Tatar national culture and national peculiarities, to breed a feeling of respect for other nations, and to be tolerant. Thus, Tatar national culture and its intellectual wealth are accepted by every student as part of world culture.

The main objects of Tatar language teaching are to build common capacity, which includes all kinds of skills activities (listening, speaking, reading, and writing), and the communicational environment of language learners and everyday life situations; to develop speech standards; to learn to respect Tatars, their historical and cultural heritage; and to bring every participant into the inter-ethnic dialogue.

Today it is impossible to imagine an educational system, especially the system of language teaching, without multimedia technologies. They give learners opportunities to use graphic, text, video, animation and voice effects at the same time [3: 315-316]. That is why we create different online courses with the aim of teaching languages in a modern way. According to methodologists, online courses are intended for the independent learning of grammar and vocabulary materials as well as the obtaining of reading and writing skills and the teaching of written and spoken language. People who learn languages online participate in live communication on-line classes; meet people from different places, and speak to others as in everyday life. As it is known, the system of online teaching has special methods of activity. The main content of this system is to master a language by using a modern and effective interactive educational methodic, to test the acknowledgment of the language, and to give a learner opportunities of using various handbooks and manuals.

Firstly, teaching and learning Tatar distantly can form linguistic competence, because, by getting accustomed to organizing the materials of phonetics and lexicography, learners can use them in their speech. Second, their communication competence develops due to active study and using speech patterns, and samples of monologues and dialogues. Their ability will grow, because language is the bridge for communication. Third, by practising speech and language patterns, learners take into consideration more facts about the Tatar world hence they develop socio-cultural aspects of the language [4: 9].

The online school "ANA TELE" started working on the 1st of January, 2013. About 10,000 people can learn Tatar online simultaneously and they are allowed to attend the course for one year. If a

learner aims to know more, he can continue his study on further online courses. The online school is divided into 9 levels and according to the Common European Framework they correlate to Common Reference Levels A1, A2, B1 and B2. As it is known, The Common European Framework divides learners into three broad divisions. They describe what a learner is supposed to be able to do in reading, listening, speaking and writing. These levels are: basic user (A), independent user (B) and proficient user (C). These three broad divisions can be divided into six levels (A1, A2, B1, B2, C1 and C2); for each level, there is a description of what a learner is supposed to be able to do in reading, listening, speaking and writing. This kind of division is made due to international standards for impartially grading an individual's language proficiency.

Each level of online class consists of 8 parts (themes). This means that beginners have to complete 72 parts to learn the Tatar language. Based on the principle *from easy to complex* the lessons present such colloquial topics, as "Acquaintance", "Numbers and Colours", "My Family", "Weather", "In the Shop", etc. Furthermore, a learner can broaden his knowledge by reaching another level. For example, a learner studies Tatar with the help of such topics as "Health", "Applying for a Job", "Life Experience", "Relationships and Feelings", "Sport", "Travelling", etc. The last levels involve themes about the Tatar world, different areas of the Republic of Tatarstan and its development. The online school learners study the following themes: "The History of the Tatar nation", "Famous Tatar people", "Tatars Who are Abroad", "International Relations of the Republic of Tatarstan", "World of Culture and Art", etc. They know information, can express their opinions about the texts orally or in written form, and take part in conversations on these themes. By self-study of the material and doing various exercises, a learner can practically acquire most of the material, thus improving his speaking skills and his capacity for survival. In spite of this, the online school has such materials as speaking and writing sections; a grammar laboratory; verifying texts for 9 levels; and lessons for live conversations. The sections on speaking and writing rules and the grammar laboratory help to increase linguistic competence, to represent the Tatar language as one holistic system, to find and revise required information and to resolve communicative issues. There is a lot of information in reference books about Tatar language vocabulary, word construction, parts of speech, word-combinations and their types, structures of simple sentences, orthoepy, graphics, orthography, and punctuation. All these items are explained in interesting examples [5: 279].

Those, who are curious about the Tatar language after registration for the online school, may check their knowledge level, and then begin to practice using the Tatar language. The online school interface is given in 3 languages: English, Tatar and Russian. It means that a student can choose an appropriate language for themselves. If a learner has any questions during the work, he or she presses the button "Ask us", leaves their question and online school managers will assist him.

Each unit consists of 4 parts: listening, speaking, reading and writing. The language learners can listen to an interlocutor, answer different questions, compare listened or read materials, and they are asked to express their thoughts on paper or orally. Therefore each class is divided into specific stages: watching videos and answering questions; listening to new words and assimilating them, comprehending them doing exercises; listening to new linguistic material; and practising speaking and writing. At the end of each lesson there is a final assignment. During his performance, a student remembers and refreshes the material, masters it in his speech and systematizes. The importance of the final tasks is to show the necessity and value of the lesson activities.

From the first lessons the learners practice speech patterns, phraseological units, and clichés (speaking and answering question about greetings, origin, extraction, habitation, activity, time and weather; talking about mood, asking for permission or request, saying a telephone number, expressing thanks, saying goodbye, etc.). Therefore they obtain the essential skills. The learners need to speak about their introduction with themselves and others, consequently mastering their knowledge as beginners. As a result, they have a positive motivation to study the Tatar language. Every lesson has 20-25 exercises on average. The most popular are: "Watch the video and answer the questions"; "Listen to the audio and choose the correct answer"; "Put the words in the right order and make up sentences"; "Listen to the text. Put the sentences in the correct order"; "Match the words from the left and right columns"; "Match the words with the correct picture", etc.

To comprehend and practise the speech and language units on a definite subject, the units are repeated many times in different exercises. This approach gives an opportunity to master such skills as listening, speaking, reading and writing and to

start communicating. It is important that numerous dialogues, speech patterns, examples of folk arts, Tatar songs, passages from the famous Tatar poets' works, videotapes and recordings with Tatar actors' speeches, pieces of TV news, etc. help to create a language environment and draw the interest of learners to online lessons.

At different stages systematized exercises assist in improving a learner's speaking skills. A student who learns the Tatar language adjusts to make a complete sentence for short conversations as a result of a studied topic or comprehended information, to organize dialogues and monologues, to use appropriate speech patterns in questions, to form speech using the right grammatical and lexical material, and to practise writing emails. A learner can move to another level only after finishing the previous one. To review the topics, a lesson finishes with various materials on the theme. There a learner gets to know the unit's aim, the title of a lesson, active vocabulary pronunciation, transcription, spelling and translation of words. Everything is made convenient, appropriate and sensible for a learner. Therefore it is easy to find and remember the correct word by pressing a button.

Some of the important steps at the beginning of studies are: to examine acquired knowledge and communication skills; and to give an objective evaluation. Based on this purpose, the online school suggests writing a test. A test is an effective didactic assessment unit used as a final checking of a lesson's material. Alongside it, as a statistical matter, a test avails the correct analysis of the process of language learning, to see the drawbacks and improve the quality of education. It is characterized by the following qualities: equal tasks for all learners and the digestion of knowledge; and objectivity in the assessment of the results, being unbiased in giving marks. During test preparation the following criteria have been taken into account: validity (to follow the aims at certain stages); and correctness (sequence of test tasks from a logical point of view and avoidance of difficulties in doing the test). The test of the online school consists of 4 parts: grammar, vocabulary, reading, and listening. A learner should fulfill 20 grammar tasks, 10 tasks on the lesson vocabulary, 10 tasks on reading a text and 10 tasks on listening. So, in total a learner does 50 tasks.

Pragmatic and information audio texts are used for listening to the everyday phrases of speakers. Pragmatic, scientific, publicist and literary texts are presented for checking reading skills. The test tasks can help to objectively evaluate the communication skills of a learner as well as to scan results.

Level tests perform the following methodological functions: training function (an estimation of the level of learning the Tatar language); diagnostic function (the identification of shortcomings in training a language learner); educational function (the ability activations of self-examination and self-evaluation, and the desire to obtain additional knowledge); and the generalization function [6: 26]. These functions are based on such didactic principles as scientific quality, systematization and objectivity. Those who pass the test must choose one of the four given answers. The successful execution of the test can help the understanding of the level of learning of the Tatar language by language learners. They must have the following skills: an understanding of the main content of a text for listening and finding important information; an understanding of the main content of a text for reading, consequently doing tasks finding important information; and having lexical, grammatical and spelling abilities. A learner, who performed 70% of exercises, is worthy of receiving a level certificate. For this he clicks on the button "My progress", opens the appropriate level certificate and prints the document. Such an opportunity is also given to learners who also study with the help of the Internet.

Alongside the managers of the EF company many specialists of the Republic of Tatarstan took part in producing the platform of the online school "ANA TELE". These include the teachers of the Institute of Philology and Intercultural Communication of Kazan Federal University, school teachers, editors and proofreaders of Tatarstan Book Publishing, and the staff of the Academy of Science of Tatarstan with media readers, and technical editors among them. This united team completed the job in a short time. As a result, the content, videos, interesting assignments, and the design of the online school attracted attention in Russia and also among people living abroad. Representatives of Kazakhstan, Turkey, China, and Australia in particular have a great desire to learn the Tatar language in the online school. Unsurprisingly, Tatar diasporas are very strong in these countries; hence these Tatars use each opportunity to save their native language and to transmit it from generation to generation. They write letters of gratitude to the leaders of Tatarstan. There are also a lot of residents of different regions of Russia among language learners of the online school.

Today the working centre of the online school "ANA TELE" is in the Institute of Philology and Intercultural Communication of Kazan Federal University. Highly qualified philologists, who have passed special courses, teach live lessons at the online school. Each lesson lasts 45 minutes and can involve up to 6 people. The lessons follow the prepared presentation and linguistic materials on the theme. Delivering the lesson online a teacher takes into account the individual characteristics of the participants to improve their speaking skills, using different pictures on the theme, exercises, dialogue examples, and communication situations for every unit of each level. A teacher starts the lesson with an introductory talk because there are new students for every lesson. On the one hand all the methods help to improve the communication skills of learners, and on the other hand communicating with each other makes them interested and inspired. So, live communication lessons of the online school improve the speaking skills of learners. The teacher supports them by providing them with the use of a linguistic environment and methodology. In this case a teacher has to be able to lead the communicative activity of learners.

The teacher should also organize collaboration between students and pay attention to the formation of communication skills. When students communicate in a group, they learn to listen to each other's opinions, to make conversation, and to help each other. Due to a teacher's support, they do different tasks on a theme and talk with each other. During the conversation, the teacher and learners can broaden the theme of a lesson; it can include talks about a student's life experience or students can be interested in the teacher's opinion about a certain theme. The lessons make them closer and help to establish friendly relations. The most interesting part of the lessons is that people of different age groups owing to their intelligence and diligence will improve their communication skills in these practical lessons, learn to make conclusions and have an opportunity of checking their knowledge during communication. All these things inspire them and the learners participate in the lessons with great pleasure. By taking part in communication lessons the learners can see how they have learned the theme, what they have mastered easily and what things they do not know very well. A learner can solve communication issues by relying on such persistent skills as acquired knowledge. At the end of the lesson the teacher says good-bye to all participants and wishes them good luck. Then the teacher gives a written evaluation of each learner's activity, marks the notes and gives praise if necessary, also marks their mistakes, leaves some comments and gives the points in the system. Later the learners can find this information.

The teachers of the online school "ANA TELE" gladly share their experiences, and lecture on distant teaching issues at different seminars and conferences that take place in the republic and other regions. Guests of Kazan Federal University show interest in this modern distance school.

As for other Internet resources, it will be useful to give some information about "The Tatar language" courses. They offer students (level A1) who began to study the language, different learning materials on the *tatarile.org* portal [7]. This course differs from the previous one described in the online school. Its main aim is to give basic phonetic, lexical and grammatical information to people who learn the Tatar language; and increase skills in listening and comprehension, the reading and writing of separate words, sentences and short texts. Some kinds of topics such as "Family", "Appearance", "House or Apartment", "Professions", "Sport and Leisure", "Republic of Tatarstan", "Russian Federation", etc., are presented for the development of communication and writing skills. The first initial grammar material includes nouns, numerals, adjectives, pronouns, verbs, and their main categories, which are used in speech. Each lesson uses images and audio. If this online course keeps developing, the results will be higher. According to methodical works, the relevance of creating such information-communicative learning courses is very important and up-to-date as they involve learners in real communication by learning a language [8: 412].

Based on the foregoing, and compared with traditional teaching methods, several benefits of language learning through online technologies can be noted: learning Tatar anywhere and anytime; transforming acquired knowledge of live communication into practice and self-appraisal; the absence of discomfort, psychological barriers and tension that arise in the process of language learning; the unity of people who live in different parts of the world; and a sense of emotional comfort as a result of meeting new people [9: 17]. As practice shows, the methods of learning based on new teaching technologies give an opportunity for the cognition and dissemination of any language in the world. It should be noted that modern technology has not been developed to replace the traditional system of education, but for improving language

and the possibility of computer learning for people interested in language and seeking innovations. In the online school, learners get used to solving communication problems and employing different methods to achieve their aims.

We are proud of the existence of this distant school in learning the Tatar language. The online school “ANA TELE” can be offered for those who are interested in the Tatar language, for the representatives of different nationalities, and for those who want to study the language. New technologies help the learners to solve some problems in language learning. Therefore it is significant that our Republic teachers of the Tatar language are innovative in the field of language teaching. Being skillful teachers, they apply this knowledge purposefully, pertinently and productively in teaching the language. It is an aspiration to learn new information that leads to personal development and growth.

Generally, we should use the Tatar language distance learning in a practical and systematic way and actively employ multimedia technologies. All these things are important to the preservation and development of the Tatar language, as it provides the chance of getting acquainted with the Tatar language, and communicating with representatives from different countries of our world. Also, by learning the language, a person sets communicative purposes and learns to solve them, practices knowledge in verbal and non-verbal communication, uses samples of speech etiquette in communication, and tries to be more well-mannered and polite. There is significance in organizing modern Tatar language learning, developing new distance courses, and using new opportunities of the Internet. We hope to be systematically successful in achieving these aims.

References

1. *Doneckaja O.I.* Internet-tehnologii v obuchenii inostrannym yazykam. Kazan’: Kaz.gos.un-t, 2009. 79 s. (in Russian)
2. “ANA TELE” onlain-mäktäbe // URL: http:// anatele.ef.com (in Tatar)
3. *Polat E.S., Buharkina M.Ju.* Sovremennye pedagogicheskie i informacionnye tehnologii v sisteme obrazovaniya: ucheb.posobie dlya stud. vyssh. ucheb.zavedeniy. M.: Akademiya, 2007. 368 s. (in Russian)
4. *Solovova E.N.* Metodika obucheniya inostrannym yazykam: Bazovyy kurs lekciy. 2-e izd. M.: Prosveshhenie, 2003. 239 s. (in Russian)
5. *Zamaletdinov R.R., Fathullova K.S., Yusupova A.Sh.* Iz opyta ispol’zovaniya mul’timediynyh tehnologiiy v obuchenii tatarskomu yazyku // Filologiya i kul’tura. Philology and Culture, 2013. № 3 (33). S. 277-281. (in Russian)
6. Testirovanie v obuchenii russkomu yazyku kak inostrannomu: sovremennoe sostoyanie i perspektivy /Po red. T.M.Balyhinoy. M.: MGUP, 2003. 189 s. (in Russian)
7. “Tatarskiy yazyk dlya vseh” onlayn-kursy // URL: http://tatarile.org (in Russian)
8. *Ladyzhenskaya T.M.* Problemy ispol’zovaniya Internet-tehnologiy dlya formirovaniya kommunikativnoy kompetencii na urokah russkogo yazyka // Materialy vtoroy Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferencii “Polatovskie chteniya 2009: Distancionnoe obuchenie v predmetnyh oblastyah”. Kazan’: YuNIVERSUM, 2011. 432 s. (in Russian)
9. *Kabanova T.A., Novikov V.A.* Testovye tehnologii v distancionnom obuchenii. M.: Izd. Dom “Obuchenie-Servis”, 2008. 320 s. (in Russian)

ТАТАР ТЕЛЕНӘ ӨЙРӘТҮДӘ ДИСТАНЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛӘР

Кадрия Сөнгать кызы Фәтхуллова,
Казан федераль университеты,
Россия, 420008, Казан ш., Кремль ур., 18 нче йорт,
kadria.kgu@mail.ru.

Мәкалә татар теленә өйрәтүдә кулланыла торган дистанцион курсларның методик үзенчәлекләрен, максат-бурычларын һәм төп эчтәлеген яктыртуга багышланган. Дистанцион курсларның төзелеше, анда кулланылган эш алымнары, күнегү төрләре турында кыскача мәгълүмат бирелә, алар ярдәмендә татар телен шәхесара һәм мәдәниятара аралашу чарасы буларак үзләштерүнең мөһимлегенә басым ясала. Хәзерге шартларда телләрне өйрәнүдә дистанцион укыту чараларыннан файдалану зур кызыксыну уята, чөнки алар тел өйрәнүчегә берьюлы графика, текст, видео, анимация, тавышлы эффектлардан файдаланырга мөмкинлек бирә. Дистанцион курслар лексик-грамматик материалны мөстәкыйль рәвештә үзләштерү, тыңлап аңлау, уку, язу күнекмәләренә ия булуны гына максат итеп куймый, аларда телдән һәм

язма сөйләмгә өйрәтү тулы бер методик системаны тәшкил итә. Тел өйрәнүчеләр, онлайн-мәктәптә алган белемнәренә нигезләнеп, җанлы аралашу дәресләрендә катнашалар, дөньяның төрле почмакларында яшәүче кешеләр белән танышалар, бер-берсе белән әңгәмә корырга һәм фикер алышырга күнегәләр. Нәтиҗәдә, алар коммуникатив компетенциягә ия булалар.

Төп төшенчәләр: лингвометодика, татар теле, аралашу чарасы, дистанцион укыту, онлайн-мәктәп, коммуникатив компетенция, сөйләм эшчәнлеге төрләре, дәрәҗә тесты.

Бүгенге көндә һәрбер телне мәдәниятара һәм шәхесара аралашу-аңлашу чарасы буларак укыту иң әһәмиятле мәсьәләләрдән санала, чөнки халыклар тыгыз рухи-мәдәни бәйләнештә яши, үзара якыная, дөнья зур бер фәнни-икътисади комплексны хәтерләтә. Ел саен дистәләгән халыкара форум һәм симпозиумнар, фәнни-гамәли конференция һәм дәүләтара очрашулар үткәрелә, һәм аларда глобальләштерү һәм мәдәниятара багланышлар чорында күптеллелек мәсьәләләрен хәл итү проблемалары карала. Социологлар билгеләп үткәнчә, хәзерге вакытта күптеллелек социаль-мәдәни күренешкә әйләнеп бара, чөнки дөнья халыкларының 75% ы ике яки күбрәк телдә сөйләшә. Гомумән, берничә тел белүченең һөнәри мөмкинлекләре арта, ул рухи яктан байый һәм мәдәниятләрне үзара бәйләүче шәхес буларак кабул ителә. Шунлыктан белем бирү сыйфаты ягыннан алга киткән илләрдә телләргә өйрәтүнең нәтиҗәлелеген яхшырту, информацион-коммуникатив технологияләрне гамәлгә кую мөһим эшләрдән санала. Аларны уңышлы хәл итү өчен, белем бирү программаларының эчтәлегенә, укыту һәм тикшерү методикаларына үзгәрешләр кертү сорала. Традицион укыту методларын камилләштерү белән бергә, инновацион формаларны – дистанцион укыту чараларын куллануга да игътибар көннән-көн арта бара. Бүгенге шартларда Интернет-технологияләр – телләргә өйрәтүдә иң үтемле чараларның берсе, чөнки алар белем алу процессын интенсивлаштыруга, аның сыйфатын яхшыртуга этәргеч булып тора. Шундыйларның берсен *дистанцион укыту системасы, укыту платформасы, электрон укыту платформасы* дип атыйлар. Укыту платформалары – онлайн-курсларны урнаштыру, алар белән идарә итү урыны. Алар аша тел өйрәнүче теләсә кайсы вакытта, интернет булган теләсә кайсы урында онлайн-мәктәпкә кереп шөгыльләнә ала [1: 10]. Телләргә өйрәтү тәҗрибәсе күрсәткәнчә, дистанцион курслар эчтәлеге, максат-бурычлары, күләме ягыннан төрле булырга мөмкин. Әмма аларның барысы да телне өйрәнүгә сарыф ителгән вакыт ягыннан күпкә отышлы, материалның бирелеше ягыннан уңайлы һәм матур бизәлешле. Моның белән берргәттән, алар тел өйрәнүченең индивидуаль үсешен, кызыксынуын үстерү өчен дә шартлар тудыра, аларның танып белү активлыгын, мөстәкыйль фикер йөртә алуын даими үстерә.

Татарстан Республикасы Конституциясенең 8 нче маддәсе һәм «Татарстан Республикасы халыкларының телләре турындагы» Закон (1992) нигезендә татар һәм рус телләре – тигез хокуклы дәүләт телләре. Күпмилләтле Татарстанда дәүләт телләренең икесен дә белү халыкларның үзара аңлашып, тату яшәвенең нигезен тәэмин итә. Республикада телләр сәясәтенең киләчәктә үсеш алуы, татар теленең гамәли һәм интеллектуаль тормышта урын алу-алмавы аны укыту дәрәҗәсенә дә бәйле. Мондый шартларда татар телен аралашу чарасы буларак укыту өчен, иң нәтиҗәле методик алымнарны куллану, информацион-коммуникатив технологияләрдән киң файдалану аеруча зур әһәмияткә ия. Соңгы елларда Татарстан Республикасы, Россиянең иң алдынгы төбәкләреннән берсе буларак, төрле инновацион проектларны гамәлгә ашыру, зур халыкара чаралар үткәрү урынына әверелде. Төрле юнәлешләрдә республика күпләргә үрнәк булып тора. Инновацияләр тормышның күп кенә өлкәләренә карый, шул исәптән мәгариф системасы да алардан читтә калмый. Татар телен дәүләт теле буларак гамәлгә кую юнәлешендә республикада шактый зур эшләр башкарылып килә: федераль дәүләт белем бирү стандартлары нигезендә, татар теленнән үрнәк укыту программалары төзелде, урта гомуми белем бирү мәктәпләре өчен татар теле һәм әдәбияты дәреслекләре яңартылды; укучыларның татар теленнән белемнәрен тикшерү системасы халыкара стандартларга нигезләнеп үзгәртелде; электрон дәреслекләр булдырылды; югары уку йортлары өчен аерым фәннәрдән татар телендә дәреслекләр һәм сүзлекләр нәшер ителде; ел саен республика һәм халыкара олимпиадалар үткәрелә; укучылар өчен төрле иҗади бәйгеләр, фәнни-гамәли конференцияләр оештырыла һ.б.

Моннан тыш, Татарстан Республикасы чит төбәкләрдәге мәктәпләрне дә татар теле һәм әдәбиятын өйрәнү өчен тиешле укыту-методик әсбаплар белән тәэмин итә, татар теле һәм әдәбияты укытучыларының һөнәри дәрәҗәсен күтәрүдә ярдәм күрсәтә, чит илләрдә яшәүче милләтәшләребезгә туган телдә аралашу күнекмәләре булдыру өчен, шартлар тудыра. Гомумән алганда, татар теле укытуның уңышлы һәм җитешсез яклары даими күзәтелеп бара, дәүләт органнары һәм җәмәгатьчелек оешмалары тарафыннан тикшерелә һәм бәяләнә дип әйтергә мөмкин. Мондый шартларда татар телен аралашу чарасы буларак укытуны тагын да камилләштерү, хәл ителәсе проблемалар турында ачыктан-ачык сөйләшүләр, фикер алышулар үткәрү, алдынгы тәҗрибә белән уртаклашу, нәтиҗәле методик алымнарны тәкъдим итү һәм аларны гамәлдә куллануга ирешү зарур. Шулай эшләгәндә генә, бай тарихка ия булган татар лингвометодикасы заман таләпләреннән чыгып үсеш алыр һәм камилләшер дип күзаллана.

Бүгенге таләпләрнең иң мөһиме – белем бирү оешмаларында информацион-коммуникатив технологияләрне киң кулланылышка кертү эшенең актуальлеге шуның белән дәлилләнә. Әлеге тикшеренүнең максаты – татар теленә өйрәтүдә дистанцион технологияләрдән файдалану мәсьәләләрен яктырту, «АНА ТЕЛЕ» онлайн-мәктәбенең төп эчтәлеген һәм мөмкинлекләрен ачып бирү [2]. Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы EF компаниясе (инглиз теленә өйрәтүдә дөньякүләм танылган компанияләрнең берсе) белән берлектә гамәлгә ашырган әлеге проект татар теленә өйрәтүдә, һичшиксез, иң заманча укыту чарасы булып тора, чөнки аның ярдәмендә төрле илләрдә яшәүче төрле милләт вәкилләре дистанцион рәвештә татар телен гамәли үзләштерә ала. «АНА ТЕЛЕ» дистанцион мәктәбе – EF компаниясе платформасына урнаштырылган һәм дөньяда танылу алган алдынгы методик система нигезендә татар телен гамәли өйрәнүгә юнәлтелгән укыту чарасы ул. Курсның төп үзенчәлеге укыту алымнарының, эш төрләренең күплеге һәм аралашуның тыгызлыгы белән билгеләнә. Татар телен, аралашу чарасы буларак, интенсив үзләштерү, тел өйрәнүчеләрнең коммуникатив компетенцияләрен үстерү әлеге мәктәпнең төп максатлары булып тора. Аңа теркәлгән һәр кеше, татар телен гамәли үзләштерү нәтиҗәсендә, көндәлек тормышта, полиэтник җәмгыятьтә үзара аңлашу һәм хезмәттәшлек итү күнекмәләренә ия була ала. Дистанцион мәктәп тел өйрәнүчеләрнең аралашу осталыгын үстерүгә хезмәт итү белән бергә, аларны татар халкының мәдәнияте һәм милли үзенчәлекләре белән таныштыра, башка халыкларга карата хөрмәт хисе булдыруга этәргеч ясый. Шулай итеп, татар халкының мәдәнияте, рухи байлыгы һәр өйрәнүче тарафыннан дөнья мәдәниятенең бер өлеше буларак кабул ителә.

Татар теленә өйрәтүнең төп бурычлары түбәндәгечә билгеләнә: тел өйрәнүчеләрнең аралашу даирәсен, тормышчан ситуацияләрне исәпкә алып, сөйләм эшчәнлегенең барлык төрләреннән (тыңлап аңлау, сөйләү, уку, язу) билгеле бер компетенцияләр формалаштыру; сөйләм культурасын үстерү; татар милләтенә, аның тарихи һәм мәдәни хәзинәләренә карата хөрмәт тәрбияләү; һәр катнашучыны мәдәниятара диалогка тарту.

Хәзерге вакытта белем бирү системасын, аеруча телләргә өйрәтүне мультимедиа технологияләреннән башка күз алдына китерү мөмкин түгел. Алар тел өйрәнүчегә берьюлы графика, текст, видео, анимация, тавышлы эффектлардан файдаланырга мөмкинлек бирә [3: 315-316]. Шуңа күрә дә телләрне заманча өйрәтү өчен, күптөрле онлайн-курслар булдырылган. Методистлар фикеренчә, дистанцион курслар бары тик лексик-грамматик материалны мөстәкыйль рәвештә үзләштерү һәм уку-язу күнекмәләренә ия булуны гына максат итеп куймый, аларда телдән һәм язма сөйләмгә өйрәтү тулы бер методик системаны тәшкил итә. Онлайн-режимда тел өйрәнүчеләр, алган белемнәренә нигезләнеп, җанлы аралашу дәресләрендә катнаша, төрле җирләрдә яшәүче кешеләр белән таныша, көндәлек тормыштагыча бер-берсе белән әңгәмә кора һәм үзара аңлаша алалар. Билгеле булганча, дистанцион укыту системасы үзенчәлекле эш алымнарына мөрәҗәгать итә. Аның төп эчтәлеге һәр теркәлүчегә заманча һәм нәтиҗәле интерактив укыту методикасы ярдәмендә телне гамәли үзләштерү, телне белү дәрәҗәсен тикшереп карау, өстәмә ярдәмлекләрдән файдалану мөмкинлекләре булдырудан гыйбарәт.

Татар телен дистанцион нигездә укыту, беренчедән, тел өйрәнүчеләрдә *лингвистик компетенция* булдыруга китерә, чөнки алар, фонетик һәм лексик-грамматик материалны гамәли үзләштереп, сөйләмдә кулланырга

күнегәләр; икенчедән, аларның *сөйләм компетенциясе* үсеш ала, чөнки тел аралашу калыплары, диалогик һәм монологик сөйләм үрнәкләре аша актив өйрәнелә; өченчедән, тел һәм сөйләм берәмлекләре аша татар дөньясы турында мәгълүмат алып, алар *социаль-мәдәни компетенциягә* дә ия булалар [4: 9].

«АНА ТЕЛЕ» онлайн-мәктәбе 2013 елның 1 гыйнварынннан эшли башлады. Анда берьюлы 10 000 кеше теркәлә ала, һәм аларга татар телен бер ел дәверендә өйрәнү хокукы бирелә. Теләге булган кеше тел өйрәнүне алга таба да дәвам итә ала. Онлайн-мәктәп барлыгы 9 дәрәҗәдән тора, һәм алар, халыкара тел компетенцияләре шкаласыннан чыгып караганда, A1, A2, B1 һәм B2 дәрәҗәләренә туры килә. Билгеле булганча, чит телләргә өйрәтү методикасында тел белүнең өч дәрәҗәсе күрсәтелә: телне элементар дәрәҗәдә белү (*A*); телне мөстәкыйль рәвештә куллана алу дәрәҗәсе (*B*); телне ирекле рәвештә куллана алу дәрәҗәсе (*C*). Аларның һәрберсе, үз чиратында, тагын икегә бүленеп, барлыгы алты дәрәҗә күрсәтелә (*A1, A2; B1, B2; C1, C2*). Бу бүленеш теге яки бу телне өйрәнүчеләрнең белем дәрәҗәләрен халыкара стандартлар нигезендә билгеләү һәм объектив бәя бирү өчен эшләнгән.

Онлайн-курсның һәр дәрәҗәсе, үз чиратында, 8 бүлектән (темадан) гыйбарәт. Димәк, татар телен башлап өйрәнүче барлыгы 72 бүлекне үтәргә тиеш була. Әлеге бүлекләр кешенең көндәлек тормышындагы аралашу ситуацияләрен исәпкә алып сайланган. *Гадидән катлаулыга* принцибыннан чыгып, беренче дәрәҗәләрдә «Танышу», «Төсләр һәм саннар», «Гаиләм», «Һава торышы», «Кибеттә» кебек темалар гамәли үзләштерелә. Алга таба тел өйрәнүчеләр тагын да киңрәк темалар кысаларында аралашырга-аңлашырга күнегәләр. Мәсәлән, «Сәламәтлек», «Эш эзләү», «Тормыш тәҗрибәсе», «Үзара мөнәсәбәтләр һәм хисләр», «Спорт белән шөгыльләнү», «Сәяхәт итү» һ.б. Соңгы дәрәҗәләрдә исә татар дөньясына караган темалар, Татарстан Республикасының төрле өлкәләрдәге казанышлары белән таныштыру максат итеп куелган. Тел өйрәнүчеләр, «Татар халкының тарихы», «Татар халкының күренекле шәхесләре», «Чит илләрдәге татарлар», «Татарстанның халыкара мөнәсәбәтләре», «Мәдәният һәм сәнгать дөньясында» кебек бүлекләрне өйрәнгәндә, үзләре өчен күпкырлы мәгълүмат алалар, тыңланган һәм укылган текстларның эчтәлегенә карата үз фикерләрен телдән һәм язмача белдерергә, күмәк сөйләшүләрдә катнашырга өйрәнәләр. Санап чыккан материаллар белән үзлегеннән танышу һәм аларны, күп тапкырлар төрле биремнәрдә кабатлап, гамәли үзләштерү нәтиҗәсендә, тел өйрәнүченең сөйләм осталыгы көннән-көн үсеш ала, ул үзен тормыш шартларында актив аралашуга әзерли. Моннан тыш, онлайн-мәктәптә әйтелеш һәм язу бүлекләре; грамматик лаборатория; онлайн-сүзлек; 9 дәрәҗә өчен тикшерү тестлары; җанлы аралашу дәресләре өчен материаллар урын алган. Әйтелеш һәм язу кагыйдәләре бүлекләре, грамматик лаборатория тел өйрәнүчеләрнең лингвистик компетенциясен үстерүгә, татар телен тулы бер система буларак күзаллауга, кирәкле мәгълүматны тиз генә эзләп табу һәм искә төшерүгә, куелган коммуникатив бурычны хәл итүгә хезмәт итә. Белешмә материалларда татар теленең лексикасы, сүз төзелеше, сүзләрнең грамматик төркемнәре, сүзтезмәләр һәм аларның типлары, гади һәм кушма җөмләләрнең структурасы, орфоэпия, графика, орфография һәм пунктуация турында күпкырлы мәгълүмат бирелгән һәм уңышлы мисаллар белән аңлатылган. [5: 279].

Татар теле белән кызыксынучы, онлайн-мәктәптә теркәлгәннән соң, башта үзенең белем дәрәҗәсен ачыклый һәм билгеләнгән дәрәҗәдән татар телен өйрәнергә керешә. Онлайн-мәктәпнең интерфейсы 3 телдә бирелгән: татарча, русча, инглизчә. Димәк, тел өйрәнүче үзенә уңайлысын сайлый ала. Теркәлү яки эшләү барышында сораулар туса, интерфейстагы *Безгә мөрәҗәгать итегез* төймәсенә басып, үз соравын юллый, һәм онлайн-мәктәпнең махсус хезмәткәре аңа булышлык итә.

Һәр бүлек 4 дәрестән тора: тыңлап аңлау, сөйләү, уку, язу дәресләре. Аларда тел өйрүнүчеләр әңгәмәдәшләрен тыңларга, төрле сорауларга җавап бирергә, укылган яки тыңланган мәгълүматның эчтәлеген чагыштырырга, аларга карата үз фикерләрен телдән яки язмача белдерергә күнегәләр. Моның өчен һәр дәрес билгеле бер этапларга бүленгән: видеоязманы карау һәм сорауларга җавап бирү; яңа сүзләрне тыңлау һәм биремнәр аша үзләштерү; тел материалы белән танышу; сөйләм практикасы, язу. Һәр дәрес ахырында йомгаклау биреме тәкъдим ителә. Аны эшләгәндә, укучы шушы дәрестә үтелгән материалны искә төшереп кабатларга, сөйләмдә

ныгытырга һәм системалаштырырга тиеш була. Йомгаклау биременең әһәмияте шунда: алар әлеге дәрестә башкарылган эшләрнең кирәкле һәм кыйммәтле булуын күрсәтә.

Тел өйрәнүчеләр, беренче дәресләрдән үк, татар сөйләмендә актив кулланыла торган җөмлә калыпларын, тотрыклы гыйбарәләрне, клишеларны (исәнләшү, кем һәм кайдан булуы, кайда яшәве һәм эшләве турында әйтү, вакыт һәм һава торышы турында сорау, җавап кайтару, хәл белешү, рөхсәт сорау, үтенеч белдерү, телефон номерын әйтү, рәхмәт әйтү, саубуллашу һ.б.) гамәли үзләштереп, үзләре белән таныштыру һәм башкалар белән танышу, ягъни башлангыч дәрәҗәдә сөйләм оештыру күнекмәләренә ия булалар. Нәтиҗәдә, аларда татар телен өйрәнүгә уңай мотивация барлыкка килә. Һәр дәрестә уртача 20-25 күнегү бирелгән. Алар арасында иң еш очрый торганнары: «Видеоязманы карагыз һәм сорауларга җавап бирегез»; «Аудиоязманы тыңлагыз һәм дөрес җавапны сайлагыз»; «Сүзләрне тиешле тәртиптә куеп, җөмләләр төзегез»; «Аудиотекстны тыңлагыз. Җөмләләрне тиешле тәртиптә урнаштырыгыз»; «Текстны укыгыз. Хәзерге заман хикәя фигыльләрне билгеләгез»; «Сул баганадагы сүзләрне уң баганадагы сүзләргә туры китереп урнаштырыгыз»; «Сүзләрне рәсемнәргә туры китереп урнаштырыгыз» һ.б. Билгеле бер тема буенча өйрәнелә торган тел һәм сөйләм берәмлекләре, төрле күнегүләр эшләү барышында күп тапкырлар кабатланып, аңлы рәвештә гамәли үзләштерелә. Болай эшләү тел өйрәнүчеләрнең, тыңлап аңлау, сөйләү, уку һәм язу күнекмәләренә ия булып, җанлы аралаша башлауларына мөмкинлекләр тудыра. Шунысы мөһим: дәресләрдәге күпсанлы диалоглар, сөйләм күнегүләре, халык авыз иҗаты үрнәкләре, татар җырлары, танылган татар шагыйрьләренең шигырьләреннән алынган өзекләр, татар театры артистлары катнашында төшерелгән видеоязмалар, телевизион тапшырулардан алынган хәбәрләр «тел мохите» булдырырга ярдәм итә һәм укучыларда дәрестән дәрескә тотрыклы кызыксыну уята.

Төрле этаптагы күнегүләр системасы бәйләнешле сөйләм үстерү максатыннан бирелгән. Татар телен өйрәнүче ишетеп, укып, күреп кабул иткән мәгълүмат ярдәмендә аерым җөмләләр, диалогик һәм монологик хәбәрләмәләр төзергә, куелган сорауларга тиешле җавап репликаларын кулланырга, сөйләмне лексик-грамматик яктан дөрес формалаштырырга, электрон хатлар язарга күнегә. Тел өйрәнүче бүлектәге барлык күнегүләрне эшләп чыкканнан соң гына алдагысына күчә ала. Һәр бүлек ахырында аның эчтәлегенә бәйле мәгълүмат, гомумиләштерелеп, күзәтү форматында бирелгән. Биредә бүлекнең максатлары, һәр дәреснең исеме күрсәтелгән, актив сүзләрнең әйтелеше, транскрипциясе, язылышы, тәрҗемәсе урын алган. Барысы да уңайлы, җайлы һәм уйлап эшләнгән, шуңа күрә дә, компьютерның бер төймәсенә басып, кирәкле сүзне эзләп табарга һәм искә төшерергә мөмкин.

Телне өйрәнү барышының иң әһәмиятле этапларыннан берсе – үзләштергән белемнәрне һәм коммуникатив күнекмәләрне тикшерү һәм объектив бәя бирү. Шул максаттан чыгып, онлайн–мәктәптә һәр дәрәҗә ахырында тикшерү тесты тәкъдим ителә. Тестлар – йомгаклау тикшерү эшләрен оештыруда кулланыла торган иң эффектив дидактик бәяләү берәмлекләренең берсе. Моның белән беррәттән, алар тел өйрәнү процессын статистик яктан дөрес анализларга, җитешсезлекләрне күрергә һәм уку-укытуның сыйфатын яхшыртырга ярдәм итә. Аларга түбәндәге сыйфатлар хас: барлык кешеләр өчен дә биремнәрнең бер типта булуы һәм аларның тиз кабул ителүе; нәтиҗәләрне бәяләүдәге объективлык; укытучының субьектив фикере исәпкә алынмавы. Дәрәҗә тестларын төзегәндә, түбәндәге критерийлар исәпкә алынган: *валидлык* (тестларның билгеле бер этаптагы тикшерүнең максатларына туры килүе); *корректлык* (тест биременең логик яктан эзлекле булуы һәм тестны эшләүгә комачауламавы). Онлайн-мәктәптәге дәрәҗә тесты 4 өлештән тора: грамматика, лексика, уку, тыңлап аңлау. Тел өйрәнүче грамматикадан 20 бирем, лексикадан 10 бирем, укылган текстларның эчтәлеге буенча 10 бирем һәм тыңланган текстларның эчтәлеге буенча 10 бирем эшләргә бурычлы. Димәк, тест тапшыручы һәр дәрәҗәдә барлыгы 50 бирем эшли.

Тыңлап аңлау өлешендә әңгәмәдәшләрнең көндәлек аралашу вакытында куллана торган гыйбарәләре, прагматик (белдерү) һәм мәгълүмати аудиотекстлар файдаланыла. Уку күнекмәләрен тикшергәндә, прагматик, фәнни-популяр, публицистик һәм әдәби стильгә караган текстлар алына. Тикшерү тестларындагы биремнәр тел өйрәнүчеләрнең

коммуникатив күнекмәләрен объектив рәвештә бәяләргә, эшнең нәтиҗәлелеген күзалларга мөмкинлекләр бирә. Дәрәҗә тестлары түбәндәге методик функцияләрне үтиләр: *өйрәтү функциясе* (татар телен үзләштерү дәрәҗәсен билгеләү); *диагностик функция* (тел өйрәнүчеләрнең әзерлек дәрәҗәсендәге кимчелекләрне ачыклау); *тәрбияви функция* (тел өйрәнүчеләрнең үзтикшерү һәм үзбәяләү күнекмәләрен активлаштыру, белем алуга өстәмә этәргеч булдыру); *гомумиләштерү функциясе* [6: 26]. Әлеге функцияләр фәннилек, системалылык, объективлык кебек дидактик принциплардан чыгып билгеләнә. Тест тапшыручы һәр биремдә тәкъдим ителгән 4 җавапның берсен сайлап алырга тиеш. Биремнәрне уңышлы башкарып чыгу тел өйрәнүчеләрнең татар телен үзләштерү дәрәҗәсен ачыкларга ярдәм итә. Алар түбәндәге күнекмәләргә ия булырга тиеш: тыңланган текстның төп эчтәлеген аңлау; тыңланган тексттан кирәкле мәгълүматны табу; укылган текстның төп эчтәлеген аңлау; укылган тексттан кирәкле мәгълүматны табу; лексик-грамматик һәм орфографик күнекмәләргә ия булу. Биремнәрнең 70 % ын дөрес башкарган кеше дәрәҗә сертификатын алырга хокуклы. Моның өчен ул, *Минем прогресс* төймәсенә басып, кирәкле дәрәҗә сертификатын ача һәм әлеге документны бастырып ала. Интернет аша тел өйрәнүчегә мондый мөмкинлек тә бирелгән, ягъни укыту системасында барысы да каралган.

«АНА ТЕЛЕ» онлайн-мәктәбенең контентын булдыруда EF компаниясе хезмәткәрләре белән бергә республиканың бик күп белгечләре катнашты. Алар арасында Казан федераль университетының Филология һәм мәдәниятара багланышлар институты укытучылары, шулай ук мәктәп мөгаллимнәре, Татарстан китап нәшрияты редакторлары һәм корректорлары, Татарстан фәннәр академиясе хезмәткәрләре, медиаредакторлар, техник редакторлар бар. Шушы бердәм команда кыска гына вакыт эчендә тапшырылган эшне уңышлы башкарып чыкты. Нәтиҗәдә, онлайн-мәктәп үзенең эчтәлеге, видеоязмалары, кызыклы биремнәре, бизәлеше белән Россиядә генә түгел, хәтта чит илләрдә яшәүчеләрнең дә игътибарын үзенә җәлеп итте. Бигрәк тә, Казахстан, Төркия, Кытай, Австралия вәкилләре онлайн-мәктәптә татар телен бик теләп өйрәнәләр. Аңлашыла ки, бу илләрдә татар диаспоралары бик көчле, шуңа күрә андагы татарлар, туган телне буыннан-буынга тапшыру, аны саклап калу өчен, бөтен мөмкинлекләрдән файдаланалар һәм, Татарстан җитәкчелегенә рәхмәтләрен әйтеп, хатлар юллыйлар. Тел өйрәнүчеләр арасында Россиянең төрле төбәкләрендә яшәүчеләрнең дә саны шактый зур.

Бүгенге көндә исә КФУ ның Филология һәм мәдәниятара багланышлар институтында «АНА ТЕЛЕ» онлайн-мәктәбе үзеге эшләп килә. Югары квалификацияле һәм махсус тренинг үткән филологлар көн саен онлайн-режимда тел өйрәнүчеләр белән җанлы аралашу дәресләре алып баралар. Мондый дәрес 45 минут дәвам итә, һәм анда 6 кеше катнаша ала. Дәресләр һәр дәрәҗәнең аерым бер темасы буенча алдан әзерләнгән слайдлар һәм тел материалы нигезендә үткәрелә. Һәр дәрәҗәнең өйрәнелә торган бүлегенә бәйле урнаштырылган рәсемнәр, күнегүләр, диалогик сөйләм үрнәкләре, аралашу ситуацияләре ярдәмендә укытучы, һәр катнашучының сөйләм күнекмәләрен үстерү максатын һәм аларның индивидуаль үзенчәлекләрен исәпкә алып, компьютер аша дәрес алып бара. Укытучы дәресен кереш әңгәмәдән башлый, чөнки һәр дәрескә яңа укучылар керергә мөмкин. Барлык кулланыла торган алымнар, бер яктан, тел өйрәнүчеләрнең коммуникатив күнекмәләрен камилләштерүгә китерсә, икенче яктан, башкалар белән үзара аралашу аларда зур кызыксыну һәм омтылыш уята. Димәк, җанлы аралашу дәресләре тел өйрәнүчеләрнең сөйләмен үстерү һәм аларның активлыгын таләп итә торган күмәк эш төрләрен куллануга, дәресләрдә тел мохите булдыру һәм укытучының аралашу процессы белән методик яктан идарә итүенә китерә. Бу очракта укытучы татар телен үзләштерүчеләрнең коммуникатив эшчәнлегенә актив җитәкчелек итә белергә тиеш.

Укытучыдан шулай ук дәрестә үзара хезмәттәшлекне оештыру һәм аны гамәлгә куюга юнәлтелгән коммуникатив күнекмәләр формалаштыруга да тиешле игътибар бирү сорала. Төркемдә аралашу барышында тел өйрәнүчеләр бер-берсенең фикерен тыңларга һәм исәпкә алырга, әңгәмә корырга, ярдәмләшергә өйрәнәләр. Алар, укытучының күрсәтүе буенча, билгеле бер эзлеклелектә төрле биремнәр эшлиләр, үзара сөйләшүләр үткәрәләр. Җанлы әңгәмә дәрес темасы кысаларыннан киңәеп тә китә ала, чөнки тел өйрәнүчеләрдә тормыш вакыйгалары турында да фикер алышу, аларга укытучының шәхси

мөнәсәбәтен белү теләге барлыкка килергә мөмкин. Дәресләр аларны бер-берсенә якынайта, үзара дустанә мөнәсәбәтләр урнаштыруга булышлык итә. Иң кызыгы – төрле яшьләрдәге кешеләр, үз тырышлыклары белән, гамәли эшләр аша сөйләмен үстерерү, нәтиҗәләр чыгару һәм җанлы аралашу вакытында аларның дөреслеген тикшерү мөмкинлегенә ия булу сәбәпле, әлеге дәресләрдә дәртләнеп һәм кызыксынып катнашалар. Нәкъ менә сөйләшү дәресләрендә алар теманы ничек өйрәнүләрен, нәрсәләрне яхшы үзләштерүләрен, ә кайсыларын белеп бетермәүләрен ачык күрә алалар. Шулай эшләгәндә генә, тотрыклы күнекмәләргә, ягъни, белгәннәргә таянып, коммуникатив мәсьәләне чишә алу осталыгына ирешеп була. Дәрес ахырында исә укытучы барлык катнашучыларга уңышлар теләп саубуллаша. Аннары укытучы, системага кереп, һәр укучының эшчәнлегенә язмача бәя бирә, кирәк урында мактап яки искәрмә ясап, хаталарын күрсәтә, комментарийлар яза һәм баллар куя. Соңыннан тел өйрәнүчеләр әлеге мәгълүмат белән таныша алалар.

«АНА ТЕЛЕ» онлайн-мәктәбе үзәге укытучылары үзләренең эш тәҗрибәләре белән бик теләп уртаклашалар, республикада һәм башка төбәкләрдә үткәрелә торган семинарларда һәм конференцияләрдә дистанцион укыту алымнары турында чыгыш ясыйлар. Казан университеты кунакларында да шундый заманча дистанцион мәктәп зур кызыксыну уята.

Башка Интернет-ресурсларга килгәндә, татар теле белән кызыксынучыларга тагын *tatarile.org* порталында башлап өйрәнүчеләр өчен тәкъдим ителгән (А1 дәрәҗәсе) «Татар теле» курсы турында мәгълүмат бирү файдалы булыр [7]. Алда әйтелгән онлайн-мәктәптән аермалы буларак, әлеге курсның төп максаты – татар телен өйрәнүчеләргә башлангыч фонетик, лексик һәм грамматик белем бирү; аерым сүзләрне, җөмләләрне һәм кечкенә текстларны тыңлап аңлау, уку һәм язу күнекмәләрен үстерү. «Гаилә», «Тышкы кыяфәт», «Йорт. Фатир», «Һөнәрләр», «Спорт һәм ял», «Татарстан Республикасы», «Россия Федерациясе» һ.б. темалар телдән һәм язма сөйләм үстерү өчен тәкъдим ителгән. Башлангыч грамматик материал сөйләмдә еш кулланыла торган исемнәр, саннар, сыйфатлар, алмашлыклар, фигыльләр һәм аларның төп категорияләрен үз эченә ала. Һәр дәрес рәсемнәр, аудиоматериаллар белән тәэмин ителгән. Әлеге курсның да алга таба дәвамы булса, нәтиҗәсе тагын да зуррак булыр иде. Методик хезмәтләрдә билгеләп үтелгәнчә, шундый информацион-коммуникатив укыту чаралары булдыруның актуальлеге телгә өйрәтү процессына төрле шәхесләрнең чын аралашу үрнәкләрен кертүдән гыйбарәт [8: 412].

Әйтелгәннәрдән чыгып, традицион укыту методлары белән чагыштырганда, Интернет-технологияләр аша тел өйрәнүнең берничә өстенлеген билгеләп үтәргә мөмкин: телне теләсә кайсы урында һәм вакытта өйрәнү; җанлы аралашу дәресләрендә алган белемнәрне гамәлдә кулланып карау һәм үзбәя бирү; телне өйрәнү барышында барлыкка килә торган уңайсызлыклар, психологик киртәләр һәм киеренкелек булмау; дөньяның төрле почмакларында яшәүче кешеләрне берләштерү; яңа кешеләр белән танышу нәтиҗәсендә эмоциональ комфорт тойгысы булдыру [9: 17]. Тәҗрибә күрсәткәнчә, яңа педагогик технологияләргә нигезләнеп булдырылган укыту чаралары теләсә кайсы телне дөньяда таныту һәм таратуга хезмәт итә. Шуны да әйтеп үтәсе килә: заманча технологияләр традицион укыту системасын алыштыру өчен түгел, ә аны тагын да баету, тел белән кызыксынучыларга һәм яңалыкка омтылучыларга компьютер аша өйрәнү мөмкинлекләре тудыру өчен эшләнә. Онлайн-мәктәптә уку дәверендә тел өйрәнүче, коммуникатив бурычны хәл итүдә, төрле ысулларны мөстәкыйль файдаланып, максатына ирешергә күнегә.

Татар теленнән дистанцион чараларның булуы белән без, һичшиксез, горурланабыз. Туган тел белән кызыксынучыларга, аны өйрәнергә теләүче төрле милләт вәкилләренә «АНА ТЕЛЕ» онлайн-мәктәбен тәкъдим итәбез. Яңа технологияләр һәр укытучы алдына хәл ителергә тиешле мөһим мәсьәләләрне көн тәртибенә куя тора. Шуңа күрә дә республикада һәм Россиянең башка төбәкләрендә хезмәт куючы татар теле укытучыларының да онлайн-мәктәптән, андагы эш алымнарыннан һәм телләргә өйрәтү өлкәсендәге яңалыклардан хәбәрдар булулары, туган телебезгә өйрәтүдә алардан максатчан, урынлы һәм нәтиҗәле файдалана белүләре, заман белән бергә атлап барулары, читтә калмаулары әһәмияткә ия. Бары тик яңалыкка омтылу гына үсешкә китерә ала.

Гомумән алганда, татар теленә өйрәтүдә дистанцион укыту чараларын эзлекле рәвештә гамәлгә кертү, мультимедиа технологияләрен-

нән киң файдалану юнәлешендә эшне тагын да активлаштыру сорала. Алар татар телен укыту гына түгел, ә саклау һәм үстерү чаралары да булып торалар, чөнки дөньяның төрле илләрендә яшәүче кешеләргә татар теле белән танышырга, аны үзләштерергә һәм аралашуда кулланырга мөмкинлек бирәләр. Моннан тыш, тел өйрәнүчеләр коммуникатив бурычлар куя һәм хәл итә белергә, адекват аралашуның вербаль һәм вербаль булмаган чараларыннан, сөйләм этикеты үрнәкләреннән файдаланырга, итагатьле һәм киң күңелле әңгәмәдәш булырга күнегәләр. Татар телен укытуны заманча оештыру, яңа дистанцион курслар булдыру һәм Интернет мөмкинлекләреннән күбрәк файдалану – һәрбер кешенең бурычы. Ирешелгән уңышлар алга таба да әлеге юнәлештә эзлекле эш алып бару өчен нигез һәм этәргеч булып торсын иде.

Әдәбият

1. *Донецкая О.И.* Интернет-технологии в обучении иностранным языкам. Казань: Каз. гос. ун-т, 2009. 79 с.
2. «АНА ТЕЛЕ» онлайн-мәктәбе // URL: http://anatele.ef.com
3. *Полат Е.С., Бухаркина М.Ю.* Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М.: Академия, 2007. 368 с.
4. *Соловова Е.Н.* Методика обучения иностранным языкам: Базовый курс лекций. 2-е изд. М.: Просвещение, 2003. 239 с.
5. *Замалетдинов Р.Р., Фатхуллова К.С., Юсупова А.Ш.* Из опыта использования мультимедийных технологий в обучении татарскому языку // Филология и культура. Philology and Culture. 2013. № 3 (33). С. 277-281
6. Тестирование в обучении русскому языку как иностранному: современное состояние и перспективы /По ред. Т.М.Балыхиной. М.: МГУП, 2003. 189 с.
7. «Татарский язык для всех» онлайн-курсы // URL: http: // tatarile.org
8. *Ладыженская Т.М.* Проблемы использования Интернет-технологий для формирования коммуникативной компетенции на уроках русского языка // Материалы второй Международной научно-практической конференции «Полатовские чтения 2009: Дистанционное обучение в предметных областях». Казань: ЮНИВЕРСУМ, 2011. 432 с.
9. *Кабанова Т.А., Новиков В.А.* Тестовые технологии в дистанционном обучении. М.: Изд. Дом «Обучение-Сервис», 2008. 320 с.

ДИСТАНЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ ТАТАРСКОМУ ЯЗЫКУ

Кадрия Сунгатовна Фатхуллова,
Казанский федеральный университет,
Россия, 420008, г. Казань, ул. Кремлевская, д.18,
kadria.kgu@ mail.ru.

В статье предоставлена информация о содержании дистанционного обучения татарскому языку, рассмотрены цели и задачи курса, методические особенности преподавания татарского языка; описывается структура дистанционных курсов, приемы работы и типы упражнений, направленных на овладение татарским языком как средством межличностного и межкультурного общения. В современных условиях использование дистанционных средств обучения, когда существует возможность одновременного использования графики, текста, видео, анимации, звуковых эффектов, вызывает большой интерес. Программа дистанционных курсов предполагает не только самостоятельное усвоение лексики и грамматики, овладение навыками аудирования, чтения и письма, в ней также предусмотрено обучение устной и письменной речи, представляющее собой целостную методическую систему. Пользователи онлайн-школы, опираясь на полученные знания, участвуют в живых разговорных уроках, знакомятся с людьми, проживающими в разных уголках мира, учатся вести с ними беседу и обмениваться мнениями, в результате чего они овладевают коммуникативной компетенцией.

Ключевые слова: лингвометодика, татарский язык, средство общения, дистанционное обучение, онлайн-школа, коммуникативная компетенция, виды речевой деятельности, уровневый тест.